

De mens achter...

Nelson Mandela

TEKST: FRANK REKERS

In de serie De Mens Achter ... leest u diepte-interviews met bekende Nederlanders. Het gaat in die gesprekken niet zozeer om wat de personen doen, maar om wie ze zijn. Het gaat ook niet om de buitenkant, maar om de binnenkant. Voor de verandering is ditmaal echter gekozen om een van 's werelds grootste persoonlijkheden uit te lichten. Grootse mensen maken immers grootse leiders. Dit keer Nelson Mandela.

Nelson Mandela is geboren op 18 juli 1918. In de wereld wordt hij beschouwd als symbool van vrijheid en rechtvaardigheid. Hij wilde rechter worden en hij droomde ervan een bijdrage te leveren aan het bevrijden van 'zijn mensen' van de blanke overheersing. Hij werd echter in 1964 gevangen gezet op Robbeneiland, waar hij het symbool werd voor de wereldwijde anti-apartheidsbeweging. Op 11 februari 1990 werd hij vrijgelaten. Van 1994 tot en met 1999 was hij president van Zuid-Afrika. Nelson Mandela wordt in het binnen- en buitenland bewonderd om zijn grootmoedigheid en idealisme. Persoonlijk laat ik me inspireren door menselijke leiders, in bijzonder Mandela. Wie is eigenlijk de mens achter Nelson Mandela. Wat zijn zijn drijfveren en wat kunnen we van hem leren? Verrijk u en wellicht zijn er zaken die u kunt vertalen naar alledaags gedrag.

Nelson Mandela is aanhanger van de Ubuntu-filosofie. Daar is hij ook door gevormd. Ubuntu staat voor medemenselijkheid. In Amerika is het sterk materialistisch georiënteerde gedachtegoed: 'Ik ben omdat ik heb'. In Europa is het overheersende gedachtegoed: 'Ik ben om dat ik denk'. Dat is sterk kennisgericht. In Zuid-Afrika, tenslotte, is het

gedachtegoed volgens de Ubuntu-filosofie: 'Ik ben omdat wij zijn'. Je kunt tenslotte geen goede acteur zijn zonder toeschouwers, of een succesvolle directeur zijn zonder goede werknemers. Het is een wederzijdse afhankelijkheid waarbij je elkaar dient. Nelson Mandela verstaat die kunst en is meester in dienend leiderschap.

Wat is de achtergrond van Nelson Mandela?

"Nelson Rolihlahla Mandela is als zoon van een plaatselijk stamhoofd geboren in Umtata in de provincie Oost-Kaap.

Toen Mandela negen jaar was, overleed zijn vader. Zoals gebruikelijk in de Thembu-stam had zijn voogd een vrouw voor hem uitgezocht, maar Mandela wilde niet met haar trouwen. Om aan het huwelijk te ontkomen, vluchtte hij in 1940 naar Johannesburg. Nelson Mandela is daarna drie keer getrouwd. In 1944 trouwde hij met Evelyn Ntoko Mase. Uit dit huwelijk werden vier kinderen geboren. Twee zoons en twee dochters. Hun eerste dochter overleed na negen maanden. Zoon Madiba Thembekile kwam in 1969 om bij een verkeersongeval. Mandela zat toen al gevangen en hij kreeg geen toestemming om de begrafenis bij te wonen. Zijn eerste huwelijk strandde overigens in 1957. Zijn tweede huwelijk was in 1958 met Nomzamo Winifred Madikizela, beter bekend als Winnie Mandela. Uit dit huwelijk werden twee dochters geboren, Zezani en Zindziswa. Zij scheidden in 1992 en dit werd in 1996 wettelijk bekrachtigd. Zijn derde echtgenote Graça Machel trouwde hij toen hij 80 werd in 1998. Nelson Mandela woont momenteel in Johannesburg."

Waarvoor werd Nelson Mandela gedreven?

"Toen hij 20 was dacht hij na over zijn toekomst en had hij de volgende ervaring.

Cel van Mandela op Robbeneiland.

Op een keer stond hij met z'n auto zonder benzine. Hij vroeg bij een boerderij of men benzine had. 'Niet voor jouw soort mensen' kreeg hij als antwoord. Bij de volgende boerderij vroeg hij weer om hulp, maar nu zei hij: 'Mijn baas staat zonder benzine' en toen kreeg hij het wel. Want z'n baas kon immers alleen maar een blanke zijn. Het werd hem steeds duidelijker hoe erg zwarte mensen werden onderdrukt en gekleineerd en hij werd advocaat omdat hij op deze manier mensen kon helpen die in moeilijkheden waren gekomen."

Wat was het ideaal van Nelson Mandela?

"Vrijheid en een menswaardig leven voor de zwarte bevolking."

Nelson Mandela wordt geassocieerd met verzoening. Wat verstaat Mandela onder verzoening?

"Vergeving is iemand niet meer iets kwalijk nemen. Verzoening daarentegen gaat een stap verder en is onvoorwaarde-

lijk. Verzoening is volgens Mandela: 'Leg het geschil bij zonder dat er een proces wordt gevoerd. Herenig je, herstel de relatie, sluit vriendschap en treed 'samen' de toekomst tegemoet'. Mandela begreep heel goed dat vergeving daarvoor onvoldoende zou zijn en dat een juridische strijd het land verder zou terugwerpen, gewoonweg omdat het land geen geld had."

Hoe geeft Mandela uiting aan verzoening?

"Op 11 februari 2010 was het precies 20 jaar geleden dat Nelson Mandela werd vrijgelaten. Om zijn vrijlating te herdenken gaf Mandela een etentje. Daarbij had hij ook één van zijn vroegere bewakers uitgenodigd. Hij en Mandela raakten namelijk bevriend tijdens de gevangenschap. Ondanks het feit dat hem zo'n groot deel van zijn leven was afgenomen, zette Mandela zich zonder haat of wraakgevoel in voor verzoening en herstel. Zijn woorden: 'Wraak nemen is pijnlijker dan vergiffenis schenken. Door vergeving komt energie vrij die anders de opgekroppte woede in bedwang moet houden. Het brengt vrede en kracht, het voedt de geest en het hart.'

Welke indruk laat Mandela na bij de Zuid-Afrikanen?

"Laat ik hierbij een persoonlijke ervaring delen. In Zuid-Afrika sprak ik eens innig met een zwarte Zuid-Afrikaan. We discussieerden over de impact van de apartheid en de invloed daarvan op de toekomst, waarop ik zei: 'Moet ex-president Botha, aanhanger van het apartheidregime, niet naar de hel?' Vol verbazing keek hij me aan en zei: 'No, no', als ik dat zou vinden zou ik niets hebben geleerd van de lessen van Nelson Mandela. Een kracht van Mandela is dat mensen betekenis geven aan zijn woorden en dat mensen zich niet verliezen in rancune en zich daarmee richten op de toekomst.'

Hoe toont Mandela respect?

"Mandela ziet iedereen als gelijkwaardig. Met titels en rangen heeft hij niets. Mandela is een mens van kleine daden, grootse impact. Het volgende voorbeeld illustreert dit en gaat over Peter. Peter had voor het eerst een ontbijtafspraak met Mandela om de voortgang van een

project te bespreken. Mandela stond als gastheer al klaar om Peter en zijn chauffeur te verwelkomen, maar volgens gewoonte trok de chauffeur zich terug en ging in de auto zitten. Voordat ze gingen eten vroeg Mandela: 'Peter, jullie waren toch met zijn tweeën'. Peter antwoordde: 'Nee, ik ben alleen gekomen'. 'En die andere heer dan?', drong Mandela aan, waarop Peter zei: 'Dat is mijn chauffeur en die wacht zo lang in de auto'. Mandela stond meteen op om hem op te halen en mee te laten ontbijten. Peter kreeg echter nog een les. Na het afscheid en zodra ze de eerste bocht omreden stopte de chauffeur, stapte uit, liep om de auto naar Peter's portier, ging op zijn knieën zitten en zei: 'Peter, heel erg bedankt dat je Mandela hebt gevraagd om mij ook uit te nodigen, ik ben je eeuwig dankbaar'. Na drie dagen heeft Peter de chauffeur opgebiecht dat niet hij, maar Mandela hem had uitgenodigd. Dat hij zich schaamde voor de eenvoudige gebaren die hij over het hoofd had gezien. En dat hij daardoor heeft geleerd dat iedereen ertoe doet, welk beroep ze ook uitoefenen. Vaak zien we niet de mens achter de taak die ze uitvoeren.'

Hoe wist Mandela tijdens zijn gevangenschap te overleven?

"Mandela zat maar liefst 27 jaren gevangen, waarvan 18 jaren op Robbeneiland. Het is ongelooflijk hoe Mandela ondanks zijn gevangenschap in slechte leefomstandigheden, toch zo'n belangrijke rol heeft kunnen spelen in de hervormingen van zijn land. Mandela had een onwankelbaar geloof in de gelijkheid van alle mensen en zijn vastberadenheid om dat uit te dragen. In zijn autobiografie 'Long walk to Freedom' schrijft Mandela: 'Zelfs in de meest uitzichtloze tijden zag ik soms een glimp van menselijkheid in een van de bewakers, misschien maar een seconde lang. Maar het was voldoende om me gerust te stellen, zodat ik weer verder kon. De goedheid van de mens is een vlam die wel verborgen, maar niet gedoofd kan worden.' Iedere keer, als hij het heel moeilijk had, dacht hij: 'Ik vecht voor mijn volk zodat het ooit bevrijd wordt van de vernederende onderdrukking en daarom moet ik het volhouden'. Mandela leerde te leven in het nu: 'Het verleden

kan ik niet terugdraaien, de toekomst is onzeker, het moment van vandaag kan ik nemen zonder mijn ideaal te verliezen”.

Wat is de betekenis van 466/64?

‘466/64 is het gevangenisnummer van Mandela. Hij was gevangene 466 in het jaar 1964. Het werd jaren na zijn vrijlating als het symbool voor aidsbestrijdingsprojecten. Het getal is onder andere gebruikt als titel voor een serie concerten om geld in te zamelen voor onderzoek naar aids. Mandela zelf was gastheer bij het eerste 46664-concert, dat in 2003 gegeven werd in Zuid-Afrika.’

Wat was één van zijn dieptepunten in zijn leven?

“Toen Mandela na 27 jaar eindelijk de gevangenis mocht verlaten, vond hij het heel erg dat hij geen afscheid kon nemen van zijn bewakers”.

Wat is de kracht van Mandela?

“Allereerst bezit hij een groot ‘ik mag je gehalte’. Hij is altijd met beide benen op de grond blijven staan. Hij heeft de kracht om tegenslagen, zoals bijvoorbeeld het overlijden van zijn tweede zoon, om te zetten in zingeving. Op 6 januari 2005 maakte Mandela bekend dat zijn zoon Makgatho was overleden aan aids. Enkele uren na het overlijden van zijn zoon belegde Mandela een persconferentie om het nieuws wereldkundig te maken, en om aan te dringen op meer openheid over aids: ‘Het is de enige manier waarop dit een gewone ziekte zal worden, net zoals tuberculose en kanker’. Mandela is iemand die altijd voorwaarts kijkt. Hij gelooft in zijn droom. Hij heeft geen titel nodig om een groot leider te zijn. Mandela is krachtig en hij heeft macht zonder gebruik te maken van zijn positionele macht”.

Welke vragen zijn van invloed geweest voor zijn leven?

‘Nelson Mandela had vier levensvragen die van invloed waren voor hem als mens en als leider. Wie ben ik? Waarin geloof ik? Waarvoor wil ik herinnerd worden? Wat heb ik voor mijn mensen gedaan?’

Waar haalde Mandela de moed vandaan?

‘Mandela kende geen angst of misschien

Frank Rekers: “Voor Nelson Mandela is niets zwart of wit meer”.

beter uitgedrukt, hij liet zich er niet door leiden. Angst is namelijk een slechte drijfveer. Een uitspraak van Mandela in de rechtbank voor hij naar Robbeneiland werd gebracht, en die hij herhaalde in zijn speech vlak na de vrijlating: ‘In mijn leven heb ik mezelf toegewijd aan de strijd van de Afrikaanse mensen. Ik heb gevochten tegen witte dominantie en ik heb gevochten tegen zwarte dominantie. Ik heb het ideaal van een vrije en democratische maatschappij gekoesterd, waarbinnen alle personen samenleven in harmonie en met gelijke mogelijkheden. Het is een ideaal waarvan ik hoop dat ik het in mijn leven mag bereiken. Maar als het nodig is, is het een ideaal waarvoor ik bereid ben te sterven.’

Mandela staat voor dienend leiderschap. Wat houdt dit in?

“Dienende leiders bereiken resultaten door eerst aandacht te geven aan collega’s en aan mensen met wie ze samenwerken. Luisteren naar anderen is daarbij een voorwaarde. Dienende leiders hebben een nederige houding en geven de eer aan an-

deren. Ze zijn een voorbeeld en prediken wat ze verkondigen. In tegenstelling tot het topdown van de hiërarchische stijl, legt dienend leiderschap de nadruk op vertrouwen, empathie, zorgzaamheid, luisteren, het relationele, bekwaamheid, visionair, samenwerking en gemeenschappelijkheid. Het doel is om anderen te kunnen laten groeien in een organisatie, het verhogen van teamwork en persoonlijke betrokkenheid. Mandela is een exponent van het dienend leiderschap”.

Mandela is voor miljoenen mensen een inspiratiebron. Persoonlijk krijg ik van Nelson Mandela veel inspiratie en energie en ben geraakt door zijn mensgerichtheid, vastberadenheid, authenticiteit, idealisme en wijze woorden. Deze De Mens Achter... is mede tot stand gekomen door de vele boeken, artikelen, dvd’s, websites die ik heb gelezen en de indrukwekkende bezoeken die ik heb gebracht aan Zuid-Afrika. ■

Tot ziens, Frank Rekers

leder mens is uniek, zijn of haar levensverhaal en de levenservaringen zijn telkens weer gebeurtenissen waarin anderen zich kunnen herkennen en waar we van kunnen leren. Verdieping van mensen is eigenlijk machtig en heel menselijk. Het spiegelt je keer op keer in eigen gedrag en in het mens zijn. Interviewer van De Mens Achter... is Frank Rekers. Het komend jaar zullen weer aansprekende en inspirerende bekende Nederlanders worden uitgenodigd om bij Landhuishotel & Restaurant De Bloemenbeek in gesprek te gaan.